

Llei del Turisme de les Illes Balears: un any desregulant un sector estratègic

El juliol de 2012 va ser aprovada la Llei de Turisme de les Illes Balears. Des del grup parlamentari MÉS pensam que és un bon moment per fer balanç del primer any d'aplicació d'aquesta Llei, que si bé s'ha convertit en una de les banderes del Govern de Bauzá i Delgado, té molts defectes en el seu plantejament i sobretot, en la seva implementació.

Es tracta d'una reflexió que va acompanyada de diferents propostes que MÉS ha presentat al Parlament perquè siguin debatudes, ja que estam convençuts que l'activitat turística és central a nivell econòmic, social i mediambiental, i per tant requereix del màxim debat i consens polític i social. El nostre balanç és molt diferent al triomfalisme que destil·len les respostes del Sr. Delgado a les nostres preguntes parlamentàries (veure adjunt), tot un obstacle per afrontar la política turística des d'una perspectiva integral, com caldria. Tenim, a més a més, un Govern i un conseller amb una visió parcial i reduccionista del que hauria de ser la política turística, i absolutament absent en conflictes que han duit a la desaparició d'empreses estratègiques en turisme per a les Illes Balears, com ara Spanair o Orizonia.

Per al grup MÉS, parlar de turisme a les Illes Balears és parlar de tot i de tothom, tant des del punt de vista econòmic i empresarial, com d'actors socials, i això el Govern sembla que ho ha oblidat, i pren decisions que beneficien a uns sense mesurar les conseqüències per als altres: la política turística s'ha de fer pensant en la segona línia, i més enllà.

1. Es fa política turística només per al benefici d'una part del sector hotelier

A pesar que la mateixa Llei reconeix que el turisme són "*totes les activitats que duen a terme les persones durant els viatges i les estades en llocs diferents dels del seu entorn habitual, sigui quina sigui la finalitat i per períodes temporals determinats. Inclou la combinació d'activitats, serveis i indústries que complementen l'experiència turística, com ara transport, allotjament, establiments de restauració, botigues, espectacles, oferta d'entreteniment, lleure i esbarjo i altres instal·lacions per a activitats diverses*" (art. 3.a.)... Allò cert és que el Govern l'únic que ha fet fins ara és desregular l'activitat turística en benefici d'una part del sector hotelier (grans cadenes), en dos sentits: un, afavorir una **bimbolla turístico-immobiliària**, facilitant la transformació de places hoteleres en residencials, que donen plusvàlues immediates a aquesta part de l'empresariat. En canvi, es regula en sentit restrictiu (aquí i a nivell d'Estat) que els particulars puguin llogar ca seva per a ús turístic, per posar només un exemple. Si el Govern fa feina per a un sector que no vol canviar el model, malament anam.

En el mateix sentit van Decrets com el de Zones madures (Platja de Palma), aprovat recentment, que per si no havia quedat clar, insisteix en aquesta deriva d'un Govern que només fa feina per a una part del sector turístic, donant més facilitats als hotelers per a la seva reconversió i a la **competència deslleial amb la resta de sectors** (desdibuixant l'ús turístic exclusiu amb la recent modificació de l'article 32 de la Llei), que sí que es troben, en canvi, amb més obligacions. De fet, la despesa turística creix globalment, però amb el matís que decreix quan el turista opta per estada hotelera amb paquet integral, mentre creix amb altres tipus d'allotjament¹.

Justament temes com el "tot inclòs" (o paquet turístic integral), que creixen entre un 5 i un 10% anualment i es situa ja al voltant del 25% de l'oferta d'allotjament², sembla que són "tabú" per al Govern del PP, i tampoc no es regulen, quan ben plantejats podrien representar una gran oportunitat tant per a l'oferta complementària i la resta de sectors de l'economia local (afavorint un tot inclòs sinèrgic, i obligacions com obrir els establiments hotelers mínim 250 dies a l'any si s'acullen a aquesta modalitat de paquet turístic).

2. Estacionalització: productivisme de productes, però temporades cada vegada més curtes

Un dels principals problemes és la creixent estacionalització del turisme illenc: a pesar del creixement continuat del nombre de turistes en els darrers anys (del qual no ens podem fiar perquè n'hi ha una part de prestat, pels conflictes a destinacions competidores de la Mediterrànea), la temporada cada cop és més curta. De fet, aquesta estacionalitat s'ha acusat especialment des de 2009³. A Mallorca, l'hivern 2012-2013 ha estat segons dades de la mateixa FEHM el que més hotels han tancat (més d'un 65% de la planta), mentre que a zones com a Magaluf s'ha arribat al 95%. A Menorca, amb pitjor connectivitat i un mercat diferent al mallorquí o l'eivissenc, el 95% de la planta roman tancada entre 7 i 8 mesos de l'any (...).

El foment de la desestacionalització (art. 72) és un dels més breus de la Llei del Turisme, i la gran assignatura pendent de la política turística balear, quan l'objectiu al nostre parer hauria de ser disposar d'hotels oberts els 12 mesos de l'any, amb un pla progressiu d'ampliació de la temporada a mig termini, amb la implicació de tots els agents socials i econòmics, per la seva transcendència i per al seu èxit. Mentre, crear noves marques o productes no afavoreix, si ens atenem als resultats, major desestacionalització, perquè no es tracta d'una simple operació de marketing. I els silencis del Govern des Illes Balears davant la retallada per part de l'executiu de Rajoy del 34% en el programa de viatges socials de l'IMSERSO, que té una especial repercussió a Platja de Palma, per exemple, tampoc no ajuden a desestacionalitzar.

3. Un model no inclusiu ni generador de cohesió social: més atur i precarietat que mai

Els hotels cada vegada obrin menys mesos, i això fa que alguns d'ells ja hagin començat a desfer-se de les seves plantilles, que consideren un "llastre" si pensam en clau de tenir els hotels oberts només un parell de mesos en l'any en què es concentren beneficis.

¹ Dades de l'Observatori del Turisme de la CAIB 2012 (<http://observatoridelturisme.caib.es>).

² Dades de la Federació Empresarial Hotelera de Mallorca (FEHM).

³ Dades de l'Institut d'Estudis Turístics, Hosteltur, 2013.

Si a això sumam l'atur existent al conjunt de la CAIB, la conseqüència directa és la precarització del treball al sector de l'hoteleria i darrera ell, tot el de l'oferta complementària. El Govern no fa res per regular, per exemple, pràctiques cada vegada més esteses, com l'"outsourcing", l'externalització de serveis a l'hoteleria, que fa que un mateix hotel subcontracti amb empreses de treball temporal els serveis de recepció, restaurant, neteja d'habitacions,... en detriment de la qualitat de la feina i òbviament, de la qualitat del servei. Això és el que explica que el mes de juny d'enguany, dels aproximadament 50.000 treballadors i treballadores fixos discontinus que hi ha a Balears, gairebé el 20% (uns 10.000), encara no haguessin estat cridats a incorporar-se a la feina de temporada, perquè són substituïts per treballadors més precaris. Mentre, sentències com la del mes de juliol de l'Audiència Nacional que justifiquen un ERO a la cadena NH Hotels per substituir la plantilla habitual de l'hotel per treballadors/res subcontractats mitjançant outsourcing, no ens fan ser gens optimistes, malgrat més de 50 empreses del sector, la majoria d'elles de les Illes, estan essent investigades en aquests moments per la Inspecció de Treball.

Si abans resultava complicat enllaçar temporades per poder accedir a la prestació d'atur i "subsistir" (de fet, l'estacionalització és un dels factors que expliquen que tinguem les pensions més baixes de l'Estat), ara és gairebé impossible. No obstant, l'activitat turística segueix generant beneficis, però aquests estan cada vegada més concentrats i més mal repartits: les administracions, per tant, no fan la seva feina, i la responsabilitat social de les grans cadenes queda en entredit si aquestes males pràctiques proliferen, per molt que quadrin els comptes de beneficis.

4. Canvi de model, sí, però cap a on? De la "balearització" a la "caribització"

Des del grup MÉS vigilam d'aprop l'evolució dels macroprojectes de reconversió turística, especialment els de Magaluf (Mallorca) i Platja d'en Bossa (Eivissa). Desconfiam de l'abús de les declaracions responsables, que pràcticament plantegen un *dejavú* del que era el turisme dels anys 60, dels anys del boom, en el sentit que els establiments hotelers emparats en la declaració d'interès autòmic enceten activitats que van molt més enllà del que fins ara era l'activitat exclusivament hotelera, generant molèsties als veïns i perjudicant l'oferta complementària (cas de Magaluf amb el projecte de Melià i els Beach i Wave House, per exemple). A la vegada, ens preocupa la privatització encoberta de les platges que, en complicitat amb la demarcació de Costes (depenent del Ministeri de Cañete) i amb la flamant Llei de Costes a la mà, està suposant la concessió a hotels d'explotació d'hamaques i parasols, jugant a la confusió entre espai públic i privat (casos de Magaluf, Caleta de Portals o Platja d'en Bossa).

Del projecte de Platja de Palma, lamentem per una part la manca de lideratge públic en un projecte de reconversió que podria servir de referència per a la resta de destinacions madures arreu de les Illes Balears, i per l'altra la renúncia a exigir ni un sol euro públic dels Pressuposts Generals de l'Estat que havien estat compromesos en el seu moment.

A la vegada, plantejam un gran interrogant: si efectivament s'està treballant des del Govern com se diu, per un "turisme de qualitat", fins i tot per "platges d'èl·lit"⁴, com és que alhora proliferen fenòmens com el "balconing" o els

⁴ Aquesta és la definició que fa el grup Melià del projecte de Magaluf, afirmant alhora que el seu model és el de Miami Beach.

excessos dels “party-boats”? La convivència de dos models de turisme tan diferents (el d’excel·lència, sovint associat al “luxe” i a una part del turisme rus, i el de “sexe, drogues i alcohol”, associat al “balconing”, Punta Ballena, etc.), a llocs tan reduïts com la badia de Magaluf, només és possible en base a l’existència d’altres interessos: els immobiliaris. Per posar només un exemple, sols amb l’operació de joint-venture del grup Melià a Magaluf amb els hotels Guadalupe i Trinidad, baix l’empar de la declaració de projecte d’interès autonòmic, Escarrer ha obtingut una plusvàlua immediata de 35 milions d’euros el passat mes de juliol.

5. Davant la desregulació, on és el Reglament d’aplicació de la Llei de Turisme?

El Conseller de Turisme es va comprometre a què durant la tardor de 2012 ja estaria preparat i aprovable el **Reglament d’aplicació de la Llei de Turisme**. De fet, diferents organitzacions empresarials de l’anomenada “oferta complementària” assumiren que aquest Reglament compensaria el greuge comparatiu d’aquesta Llei amb la resta de sectors empresarials lligats a l’activitat turística.

A més d’un any de l’aprovació de la Llei de Turisme, seguim sense Reglament, tot consolidant aquest projecte de desregulació que afavoreix la proliferació d’establiments i activitats com els “party-boats” (embarcacions de festa) o els “beach-clubs” (clubs de platja), que d’alguna manera condicionen també el canvi de model del qual tant se parla, però cap a on?

Aprovar el Reglament no basta, però seria un primera passa per reequilibrar una política turística absolutament esbiaixada i al servei d’un sol sector, en benefici de la resta, i pensant en tothom. Des del grup MÉS seguirem treballant i elaborant propostes en aquesta línia perquè siguin debatudes al Parlament i al conjunt de la societat: que el turisme és cosa de tots i s’ha de fer pensant en tothom.

Palma, agost de 2013
[Document obert de treball, v. 1.0]